

8. Чубарьян А. Канун трагедии: Сталин и международный кризис: Сентябрь 1939 – июнь 1941 г. / А. Чубарьян. – Москва: Наука, 2008. – 476 с.
9. Bellamy Chr. Absolute war: Soviet Russia in the Second World War: A modern history / Chr. Bellamy. – L. etc.: Macmillan, 2007. – 813 p.
10. Glantz D. M. Barbarossa: Hitler's invasion of Russia, 1941 / D. M. Glantz. – Stroud (Gloucestershire); Charleston (South Carolina), 2001. – 256 p.
11. Lukacs J. A. June 1941: Hitler and Stalin / J. A. Lukacs. – New Haven; L.: Gale univ., 2006. – 169 p.
12. Megargee G. P. War of annihilation: combat and genocide on the eastern front, 1941 / G. P. Megargee. – Lanham (Maryland) etc.: Rowman & Littlefield, 2006. – 177 p.
13. Murphy D. E. What Stalin knew: the enigma of Barbarossa / D. E. Murphy. – New Haven; L.: Yale univ. press, 2005. – 310 p.

Таранцова Т.О.

аспірант,

*Національна сільськогосподарська бібліотека
Національної академії аграрних наук України*

ПРОФЕСОР С. ФРАНКФУРТ В ДЕРЖАВОТВОРЧИХ ПРОЦЕСАХ УКРАЇНИ ПЕРІОДУ 1917–1921 РОКИ

Велич ученого вимірюється передусім значним внеском у науку, новими результатами, що розвивають теорію, сприяють практичному вирішенню проблем людини і суспільства загалом. Проте постать Соломона Львовича Франкфурта має ще й інший вимір: державного діяча, дипломата періоду Національно-демократичної революції 1917-1921 років в Україні.

Особливу увагу вченому-агробіологу С. Л. Франкфурту як одному з організаторів системних агрономічних та агрохімічних досліджень в Україні приділяє професор Вергунов В. А., наголошуючи на значущості даної постаті в процесі становлення та розвитку в Україні сільськогосподарської дослідної справи, як окремої галузі знань, а також складової культури і природознавства [1, с. 72].

Найвище визнання в Російській імперії та за її межами як учений і організатор галузевої науки С. Л. Франкфурт здобув очолюючи мережу дослідних полів Всеросійського товариства цукрозаводчиків (з 1901 р. по 1918 р.). Завдяки Соломону Франкфурту у світовій науковій практиці остаточно утвердилися поняття «культура цукрового буряку» [1, с. 77].

Активною громадсько-політичною позицією відзначився професор Франкфурт під час національно-визвольних змагань першої половини ХХ ст. в Україні. Після повалення монархії в Росії 27 лютого 1917 р. у Києві розпочалося створення Ради об'єднаних громадських організацій, до якої перейшла влада. На початку березня зібрання євреїв висунуло до її складу своїх представників, серед яких був С. Л. Франкфурт. Під час засідання С. Франкфурт у своєму виступі зазначив: «У моїй особі тут вперше присутній

єврей. Хоча я прийшов сюди не як єврей, а як агент міністерства землеробства і ні ким не уповноважений говорити від імені єврейства, але, користуючись нагодою, повинен засвідчити, що той народ, який був найбільш гнаний при старому устрої. Тепер понесе всі свої сили і кров для переможного закінчення війни, для перемоги свободи і справедливості і завоювання кращого життя для спільної нашої батьківщини». Зважаючи на такі відверті слова, єврей за своїм походженням Соломон Львович вважав себе українцем і готовий був боротися за ту примарну незалежність України.

Боротьба Соломона Львовича Франкфурта за майбутнє тієї країни, в якій він жив і працював як науковець, заключалася в партійному змаганні. Адже буремні роки національно-визвольних змагань в Україні надихали патріотично налаштованих представників на можливі метаморфози в державі. Першим сподіванням С. Франкфурта на українську державність можна вважати його членство Партії народної свободи, яка проголошувала: «...за надійний і почесний мир, за свободу, рівність та братерство, за справедливі інтереси всіх народів та всіх класів, що живуть в Росії; за сільську землю, за охорону праці, за зупинення анархії та внутрішніх міжусобиць, за розвиток всіх виробничих сил країни – словом, за все те, що потрібно для процвітання країни та щастя народу» [5]. Соломон Львович увійшов до складу партії як знавець продовольчої справи, магістр агрономії, голова Київської продовольчої управи, голова Київського аграрного товариства, організатор сільськогосподарських дослідних установ, автора багатьох праць із сільського господарства.

В березні 1918 р. виникла потреба у формуванні нового кабінету міністрів Центральної Ради. В Положенні ради міністрів зазначені можливі особи-претенденти на очільництво міністерств, Соломон Франкфурт був представлений на посаду товариша міністра торгівлі та промисловості. Професор Франкфурт, будучи членом тієї ж Партії народної свободи (кадетів), в травні 1918 р. був обраний до її головного комітету як представник від міста Києва [3].

Під час гетьманату Павла Скоропадського Соломон Франкфурт працював у складі Міністерства продовольчих справ. Документів, які б свідчили про його активну діяльність в даному державному органі є мало. Лише окремі накази дозволяють здогадуватися про стан віданих ним справ. Так наказ № 53 від 17 січня 1919 року повідомляє про входження С. Франкфурта до ліквідаційної комісії «Куренівського миловарного та хімічного заводів» [7]. Швидше за все його діяльність в Міністерстві продовольчих справ була пов'язана із представництвом на зовнішньополітичній арені: С. Франкфурт 3 липня 1918 р. командується до Німеччини та Австро-Угорщини.

Є архівні дані про причетність Соломона Львовича до Міністерства фінансів: 9 листопада 1918 р. його призначено в комісію «для розгляду питання про поліпшення матеріального становища служачих в Державних Установах» [8].

1917-1921 роки є періодом спроби становлення державності для України. Територія України перебувала у «трикутнику смерті», вистояти самостійно вона не могла, тому тодішні керманічі шукали підтримки зовні. Павло

Скоропадський мав за опору Німеччину та Австро-Угорщину, лишній раз доказом цього є підписання «економічного договору межі Українською державою з одної а Німеччиною і Австро-Угорщиною з другої сторони на господарський 1918/1919 рік» [9]. Соломон Франкфурт входив до складу української делегації для підписання торгово-економічного договору, угода була підписана 10 вересня 1918 року. Було створено 8 українсько-німецько-австрійських комісій, і С. Л. Франкфурт увійшов до двох із них – з експорту хліба та фуражу. Відповідно до умов договору Україна мала поставити «40 млн пудів хліба, 6 млн пудів рогатої худоби, 300 тис. овець, 2 млн одиниць домашньої птиці, 400 тис. пудів сала, 2,5 тис. вагонів яєць, 2,5 млн пудів цукру, до 20 млн літрів спирту» [1, с. 82]. Архівні документи свідчать, що Соломона Франкфурта як консультанта з економічних питань було включено до складу Комісії для розроблення положень нового торгово-економічного договору з Річчю Посполитою [10]. На українську торговельно-економічну місії в Речі Посполитій, яку очолив Іван Феценко-Чопівський, покладалося «заклучити і підписати зобов'язання про одержання від Уряду Річі Посполитої Польської для потреб Української Народної Республіки позички» [11]. Під час засідання української торгово-економічної місії 22 червня 1920 р. Соломон Франкфурт звертався до своїх колег: «Ми не повинні забувати політичної сторони. України нема, території нема, нема війська! Це треба збудувати» [7]. Переговори з польською стороною про можливі умови майбутнього договору велися чотири місяці – в жовтні угода була підписана, однак «з кінцем жовтня обидві сторони вже слабо вірили в можливість реалізації вищезгаданого договору» [6, с. 64]. Наступним успіхом С. Л. Франкфурта як дипломатичного представника української делегації була участь в Ризькій конференції Балтійських держав в серпні-вересні 1920 р., яка мала на меті унормувати економічні стосунки. Соломон Франкфурт був представником Української Народної Республіки в Економічній раді України і Балтійських держав [13]. В результаті цих переговорів Україна отримала вільний транзит через Польщу, але лише товарів з антантських та нейтральних держав.

Соломон Львович Франкфурт будучи євреєм за національністю, литовцем за місцем народження, про, мабуть, палким українцем по духу. Був видатним ученим-агробіологом і державним діячем та дипломатом часів національно-демократичної революції 1917-1921 рр.

Список використаних джерел:

1. Вергунов В. А. Видатний учений і організатор сільськогосподарської дослідної справи в Україні / В. А. Вергунов // Вісник Національної академії наук України. – 2016. – № 9. – С. 72 -86.
2. Державний вісник. – 21 вересня 1918. – № 50. – С. 1.
3. Киевская мысль. – 12 травня 1918. – № 73. – С. 1.
4. Киевская мысль. – 14 березня 1918. – № 25. – С. 2.
5. Партия Народной Свободы. Киевский областной комитет. [Список партии Народной Свободы по Киевской губернии № 6] [Листівка]. – Київ, 1917, вересень-жовтень. – 1 арк.
6. Феценко-Чопівський І. А. Хроніка мого життя: Спогади міністра Центральної Ради та Директорії. – Житомир: КВО «Газ. «Житомирський вісник». – 1992. – 124 с.

7. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі ЦДАВО України). – Ф. 2486. – Оп. 1. – Спр. 1. – Арк. 27.
8. ЦДАВО України. – Ф. 2196. – Оп. 1. – Спр. 16. – Арк. 1.
9. ЦДАВО України. – Ф. 2198. – Оп. 4. – Спр. 1 – Арк. 17.
10. ЦДАВО України. – Ф. 2199. – Оп. 1. – Спр. 106. – Арк. 65.
11. ЦДАВО України. – Ф. 2486. – Оп. 1. – Спр. 2. – Арк. 26.
12. ЦДАВО України. – Ф. 9. – Оп. 1. – Спр. 168. – Арк. 9 зв.
13. ЦДАВО України. – Ф. 9. – Оп. 1. – Спр. 166. – Арк. 35.

Тищенко Ю.А.

аспірант,

*Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

**ІНСТИТУТ СІМ'Ї В УРСР У 1965-1985 РОКАХ
НА СТОРІНКАХ РАДЯНСЬКОЇ ПРОПАГАНДИ
(ЗА МАТЕРІАЛАМИ ЖУРНАЛУ «РАДЯНСЬКА ЖІНКА»)**

Історія повсякдення впродовж останніх декількох десятиліть привернула увагу учених різних наукових галузей, залишаючись одним із перспективних і мало досліджених напрямків сучасної гуманітарної науки. Такий інтерес дослідників пов'язаний із потребою осмислення повсякдення не лише як цінності певної соціальної культури, але й як окремого предмета історичних досліджень [6, с. 4]. Історія повсякдення належить до сфер, яка дозволяє сформувати цілісну картину певної історичної епохи, а також реконструювати як життя певного суспільства, так і життя окремої людини на різних етапах її розвитку. Для людини надзвичайно важливий період дитинства, коли відбувається формування світогляду, базових життєвих принципів, закладається основи майбутньої громадянської позиції. Від часу захоплення влади і практично до завершення існування радянської держави, комуністичні ідеологи приділяли особливу увагу проблемам виховання нового покоління. Піклування про дитину проголошувалось одним із найважливіших пріоритетів у діяльності партії та радянської держави. Особливий інтерес становить партійно-державна політика дитинства періоду кризи радянської системи 1965-1985 років, коли відбувається певний відхід від попередніх методів виховання державою радянського громадянина і в центрі уваги опиняється сім'я – як найважливіший соціальний інститут.

Оскільки тема сімейних відносин в другій половині 1960-х стає одним із пріоритетів державної соціальної політики, це не могло лишитися поза увагою журналу «Радянська жінка», який по суті виконував роль головного жіночого журналу в УРСР. Держава робила ставку на інститут сім'ї і акцентувала увагу на її центральній фігурі – матері. В сімейному законодавстві 1968 року підтверджувалась головна роль жінки в сім'ї з акцентуванням на тому, що